

Nr. 48

1942. g.

27. novembri

RM 0,30

LAIKMETS

BRĀŠAIS VĀCU KĀJNIEKS
ir vienmēr un visur nesalaužama
cīņas gribas piemērs

Weltbild.

NAV LAIKA KAVĒTIES!

Nav tagad laika rakņāties pa pagātni un meklēt kļūdas, ko viens vai otrs pielaidis darbā. Politikas laukā pat lielas tautas nodarījušas kļūdas, un mūsu pienākums tagad ir, ar skaidru skatu atrast tālāko pareizo ceļu, kāds latviešu tautai jāiet. Mēs, latvieši, esam pēc būtības nacionāli. Kad tagadējā vecā paaudze kā bērni līdzī priecājās mūsu tēviem, kad viņi jūsmoja atmodas laikā, tad nebija tautā ne mazākās pašas. Jaunās idejas mūsu starpā sāka pausties tikai pagājušā gadsimta 80. gados un 90. gados guva redzamu veidu. Reizē ar pārkrievošanas režīmu izplatījās starptautiskās mācības, kas aizrāva līdzī daudz jauniešu, līdz kamēr noveda pie bojševisma.

Latviešu tauta ir pārdzīvojusi divus bojševiku varas laikus, kas ķēra mūs sāpīgi. Mēs redzējām, kas ir viņu nodomā, un tagad nebūs neviena, kas nezinātu, kāds liktenis mums sagaidāms, ja Maskavai būtu iespēja pakļaut mūs no jauna zem savas pātagas. Nav un nevar būt nekas briesmīgāks latvju tautai kā bojševiku jūgs. To zinot, mums jāprāt atrast pareizā nostāja. Kad vācu armija atbrīvoja mūsu Latviju no bojševikiem, valdīja liela sajūsma, un visi vīri, kas spēja nest ieročus, devās bez ierunām armijai līdzī cīņās. Šodien, kad pagājis vairāk nekā gads no tā brīža, šī sajūsma ir mazinājusies. Un tas ir gluži dabiski, ko neviens prātīgs cilvēks nevar pārprast, ja objektīvi novērtē visus apstākļus. Mums tikai neklājas no savas puses

kritizēt notikumus un izdarīt secinājumus, pat ja būtu pieļautas kādas kļūdas. Mums no savas puses visiem spēkiem jācenšas, lai palīdzētu ātrāk sasniegt sprastos mērķus — gūt galīgu uzvaru. Mūsu liktenis, kā tas jau neskaitāmas reizes pasvītrots, cieši saistīts ar jauno iekārtu Eiropā, un mēs nedrīkstam par citu ko domāt un šaubīties. Saprotams, ka mums jāpatur mūsu latviešu seja un jācenšas panākt, lai visi nekavējoties cieši vienotos nacionālā stājā un tādi paliktu. Bet mums jāpatur prātā, ka noteicējs elements nākotnē tautu sadarbībā būs vācu tautas spēks, kas atbrīvojis no pagātnes aizspriedumiem un izprot arī citu tautu dzīves vajadzības. Arī mums jātieks brīviem no aizspriedumiem un ar atklātu sirdi jāatrod pilnīgs palāvības un uzticēšanās ceļš. Tādā garā izveidosies sadarbība un cieša saskaņa abās tautās. Ja kaŗa apstākļos tas vēl nav visur panākams, tad jāpaciešas, jo visi tagad dzīvojošie ļaudis vēl nespēj reāli skatīties uz dzīvi. Kāds meklē pašlabumu, cits lūko mest acis pagātnē, bet šie nenosvērtie cilvēki nav tie, kas noteic tautas seju un stāju. Mums jāgādā par to, lai tautas pamatizjūta kļūtu noteicēja, un latvietis tagad zina, ka tikai kopdarbība un kopējais ceļš ar vācu tautu var mūs glābt no bojā ejas.

Tādēļ lai katrs veic viņam uzliktos pienākumus un jaunatne lai stājas cīnītāju rindās pret bojševikiem! Nav tagad laika prasīt un gudrot, kas mums par to būs, kādas priekšrocības mēs saņemsim. Visiem

jāpalīdz ienaidnieku satriekt, tāpēc lai tie, kam attiecīgie gadi un spēja, pieteicas brīvprātīgi ātrākas uzvaras gūšanai. Pēc pabeigta kaŗa tautu attieksmes Eiropā kārtosies pēc nestiem upuriem, pie kam latvju tauta varēs paceltu galvu skatīties nākotnē, kad viņas dēļ būs ierakstījuši savus vardus lielās cīņas vēsturē, palīdzēdami satriekt žīdu varu un izdeldēt viņu izgudrotās mācības.

Tādēļ mums jāatmet lieka gudrošana par fronti vai darba dienestu un jādara savs pienākums.

Brīvprātīgie, neaizmirstiet baigo gadu un pieteicieties visi un visur, lai būtu liels frontes un aizmugures cīnītāju skaits, lai ātrāk tiktu mājās mūsu tautas aizvestie locekļi un lai iznīcinātu bojševikus! Tad tikai atviegloti uzelpos visa kultūras pasaule un līdz ar to arī mēs.

Nekavējieties un neklusieties baumu izplatītājos, ka arī bez cīņas latvju tauta reiz baudīs atkal savu brīvību! Tagadējie frontes cīnītāji un kaŗā nepieciešamo darbu darītāji jau guvuši panākumus un ievērību. Ejiet viņiem palīgā!

Pārējie tautas brāļi, dariet joprojām savu pienākumu, ko tagadējais laiks no mums prasa! Kaŗa laikā katram jāpanes zināmas grūtības un jāierobežojas pēc iespējas. Rīkosimies un strādāsim kā pienākas, un latvju tautas vārda labā skaņa atskanēs tuvumā un tālumā.

Dr. T. Vankins.

Visu baigo gadu ciestais pazemojums un sāpes, kuŗas tauta panesa klusēdama un savilktām dūrēm raudzīdamās, kā bojševiki ved viņu pretī iznīcībai, cīņas apņēmībā un pacilātībā vērstas, izpaužas mūsu varonīgo kaŗavīru stājā un brašajā solī, kad tie, tautas gavīju sveikti, soļo cauri latviešu galvaspilsētas ielām, lai dotos uz austrumiem. Turp viņus sauc Latvijas liktenis, kas lāpat kā 1918. un 1919. gadā, šodien uzticēts latviešu cīnītājam. Un tauta var būt droša un palāvīga, ka latviešu cīnītāja pacelltais zobens atmaksās tumsības varai tās nodarītās ciešanas, un kaŗavīri, likdami ķīlā savas dzīvības, izpirks tautai viņas dzīvības vainagu spoŗai un laimīgai nākotnei.

„Laikmeta” uzņēmums.

NESATRICINĀMI UN NEPIELŪDZAMI!

Kopš 1933. g. septembra, kad pasaule piedzīvoja četru vīru paktu Minchenē, norisinājusies vesela rinda vēsturisku revīziju, kuŗu aplūkošana sevišķi svarīga ir šais notikumiem bagātajās dienās, lai izprastu mūsu laika revolūcionārās norises. Runa šai gadījumā ir par vēsturiskiem mītiem, kas piedzimuši Versajas diktāta perspektīvā un nozīmē Anglijas varas vājināšanu, Londonas izslēgšanu no Eiropas politikas.

Kā pirmā nogrima čecho-slovaku valsts. Par savu galveno uzdevumu tā uzskatīja politisku pretdarbību Lielvācijai, pastāvēja no Anglijas un Francijas žēlastības, kāpēc tai bija jāpazūd tai brīdī, kad Lielvācijas valsts vadībā Eiropā sākās jauns attīstības posms. Nākamais upuris bija Polija, kas tāpat Anglijas aizsardzībā mēģināja aizsprotot Vācijas ceļu uz austrumiem. Vācu armijas spēcīgie triecieni sagrāva franču mītu, kas vācu robežas rietumos bija noteicis pie Reinas un Vāciju gribēja sadalīt neskaitāmās nevarīgās valstiņās.

Trešais liktenīgais trieciens ķēra dienvidaustrumu Eiropu, iznīcinot jugoslavu dumpi, kas, piepalīdzot angļu viltībai, vērsās pret Eiropas iztīrīšanu. Saceļoties pret boļševismu, Eiropas tautas likvidēja pilnīgi Ženēvas līgas rēģus, kas ilgus gadus nebija nekas cits kā žīdu kapitālistu ierocis. Šis institūts nav veicis nevienu darbu, kas nesu svētību Eiropas kontinentam.

To, kam nolemts krist, nedrīkst balstīt, bet jāpalīdz tam ātrāk sabrukt. Tas ir nacionālsociālistiskās politikas princips arī cīņā pret britu imperiju. Ka boļševisms, runājot par Eiropas likteņiem, stāv ārpus katrām debatēm, ir tikpat skaidrs kā devīze: „Iznīcināt par katru cenu!” Bet tikpat saprotams ir tas, ka Maskavas valdībai līdzī jākrīt visam, kas tai simpatizējuši un to balstījuši.

Ir un paliek nesaprotams, kā tik lepna un pēc sava rakstura pilnīgi pretēja imperija varējusi tik tālu pagrimt, atvēlot Eiropas tautas un par visām lietām Eiropas kultūru boļševistiskajam pasaules mērim. Atliek tikai konstatēt, ka Anglijas legendārie neizmējamie spēki izsīkst un ka Anglijas pašreizējie vadītāji sava akluma dēļ kļuvuši par tās kapračiem.

Ienaidnieku militārais nespēks skaidri redzams no tā, ka, lai gan tie svinīgi solījuši palīdzēt boļševikiem, viņiem līdz šim nav izdevies izdarīt uzbrukumu Eiropas rietumos, jo Džepes diletantisko avantūru nav vērts pieminēt. Nebūtu labāk nemaz sākuši runāt par otras frontes radīšanu!

Tagad, kad tie it kā ieguvuši bāzes Ziemeļāfrikā, lai uzbruktu Eiropai no dienvidiem, tie tūlī piedzīvoja ass valstu pretestību, un to kādreizējās skaļās nākotnes fanfares pēkšņi pārvērtušās biedinātājās balsīs, kas nenoliedz šā pasākuma grūtības.

Viens ir noteikti skaidrs — Ruzvelts un Čerčils ir nolēmuši uzsākt akciju, no kuŗas tie vairs tik viegli nevar atkāpties! Jau šodien tie piedzīvo, ka transports un palīg-

spēku flote ir kļuvusi par ļoti izdevīgu ass spēku zemūdeņu un lidmašīnu mērķi un ka sabiedrotajiem jāatvairā uzbrukumi visjūtāmākajās vietās. Laiks rādīs, vai šis izvēlētais pasākums ir bijis pareizais. Bet skaidrs ir tas, ka šo lietu tiem uzspiedis pašreizējais kara stāvoklis un radījis šo stratēģisko samulsumu. Skaidrs, ka tie visu liek uz vienas kārts. Šā pasākuma plāns tomēr rāda, ka tas nekādā gadījumā nav sagatavots rūpīgi un pamatīgi. Svarīgākā atziņa tomēr paliek tā, ka sabiedroto pasākuma nenoliedzamās grūtības Ziemeļāfrikā palīdz izveidot vajadzīgo pretestību.

Vadoņa pēdējā runa Minchenē pierādīja Eiropai un visai pasaulei, ka vadība nevienu brīdi nav šaubījusies par saviem plāniem un par uzvaru. Lai kas nāktu — „Pēdējo un izšķirēju vārdu neteiks Ruzvelta kungs, par to viņš var būt pārliecināts. Kā vienmēr savus triecienus mēs sagatavosim pamatīgi, un tie nāks istā laikā, un neviens sitiens, ko mums sagatavojuši ienaidnieki, nav līdz šim vēl sasniedzis mērķi.”

Miers un pašāvība, kādā izskan šie Adolf'a Hitler'a vārdi, pavada šodien katru saprātīgu cilvēku Eiropas likteņu cīņā. Arī šoreiz ienaidnieki nav pareizi novērtējuši Vadoņa nesatricināmo cīņas gatavību un nepielūdzamo cīņas sparu.

Svarīgākā šā kara pazīme, salīdzinot to ar pirmo pasaules karu, ir: kopīgi ar saviem varonīgajiem sabiedrotajiem Vācija ir uzvarējusi ne tikai kaujās, bet iekarojusi

arī drošu vēsturisku, militāru, politisku un īpaši saimniecisku pozīciju, ar ko negrozāmi saistās pārliecība par galīgo uzvaru. Turpretim Anglija nēvar balstīties ne uz savām pozīcijām, ne uz tradīcijām, kas nodrošinātu imperijas nākotnes izredzes. Roku rokā ar Stajnu un Ruzveltu tā mēģina glābt, kas varbūt vēl ir glābjams. Ass valstu pozīcijas nebalstās tikai uz spēku un panākumiem, bet arī uz iegūto apgādes telpu un apgādes avotiem, kas agrāk pa daļai bija ienaidnieku rokās, bet tagad tiek vērsti pret tiem cīņā.

Lai Anglija pārāk ātri negavilē par feldmaršala Rommel'a armiju pārvietošanu! Tuksneša kaŗā panākumus neizšķir iegūtā zeme, bet uzvarētā kauja. Katrā ziņā skaidrs ir, ka šā kaŗa iznākumu neizšķirs Kirenaikas operācijas.

Sāpīgi ir apzināties vēl vienmēr priekšā stāvošās smagās cīņas līdz galīgai uzvarai. Bet tā kā cīņa ir par Eiropas kontinenta „būt vai nebūt”, tad var būt tikai viena griba un viens iznākums. Tie laiki ir garām, kad Adolf's Hitler's piedāvāja Anglijai izlīgšanu un deva iespēju izvairīties no lielajiem asins un vērtību upuriem. Žīdu kliķe ap Ruzveltu un Čerčilu — toreiz vēl aizmugurē — bija stiprāka. Tagad lai tie tukšo līdz dibenam šo kausu, jo šo kaŗu pārdzīvos tikai uzvarētājs un tie, kas uzticīgi soļos pa to ceļu, ko Adolf's Hitler's ticīgi un pašāvīgi norādījis 8. novembrī Minchenē: nesatricināmi un nepielūdzami!

M. W.

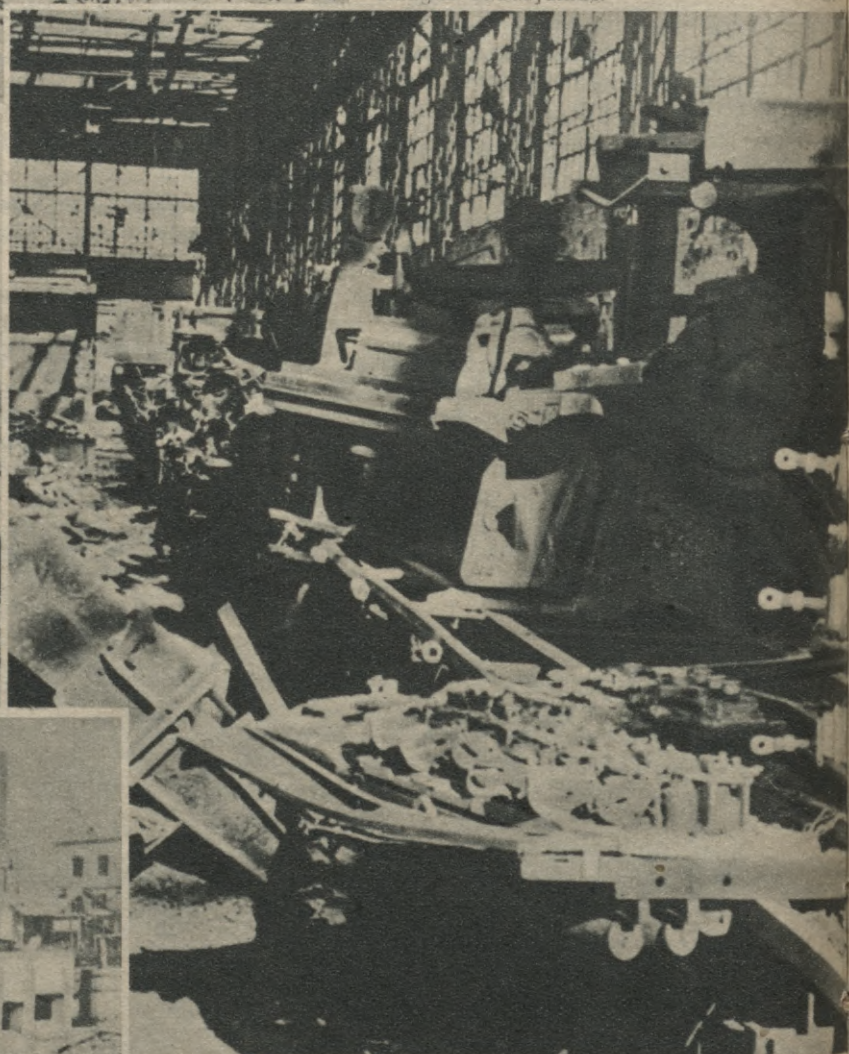

Nodrošinot Dienvidfranciju pret angļu un amerikāņu ielaušanos Eiropā, vācu un italiešu kaŗaspēks ieņēma franču Vidusjūras piekrasti. — Attēlā: vācu kaŗavīri kādā franču Rivjeras piekrastes pilsētā. Foto Scherl.

DĀRI DRUDĀM

Ciņās pie Volgas, Donas un Kaukazā vācu un rumāņu triecienvienības joprojām neatsakās atļauti vajā ienaidnieku. Lai gan vācu militārā vadība, saudzējot savus karavīrus raids militārās operācijās pie Stalingradas tikai nelielas atsevišķas triecienvienības tomēr, aviācijas un artilērijas atbalstītās, tās nodara ienaidniekam smagus zaudējumus. Pēc vācu bumbvedēju uzbrukuma boļševiku pozīcijām un artilērijas baterijām triecienvienības atsevišķos uzbrukumos bez liekiem upuriem sistēmiski joprojām iznīcina boļševiku rokās vēl atlikušos speciāli izbūvētos atbalsta punktus. Šīs triecienvienības iznīcina ienaidnieka spēku grupas, kas vēl turas kādā tikai 3 kilometru garā un nepilnu kilometru platā joslā pie Volgas rietumu krasta pilsētas ziemeļu daļā. Nīknās tuvciņās atvairot boļševiku uzbrukumus, ienaidniekam joprojām nodara smagus zaudējumus.

Augšā pa kreisi: Vācu ložmetējnieku līzdas Volgas krastā vērsas pret katru iespējamu boļševiku pārceļšanās mēģinājumu.

Vidū pa kreisi: Ungāru zenitartilerijas posteņa karavīri ar saviem mērīšanas aparātiem kāda boļševiku uzbrukuma laikā pie Donas.

Pa labi: Drupās sagrautā traktoru fabrika Stalingradā, kas izgatavoja boļševiku tankus.

Apakšā: Iznīcinātā boļševiku bunkuru fabrika Stalingradā. Stalingradas aizsardzībai boļševiki bija izbūvējuši plašu bunkuru fabriku. Bunkurus bija paredzēts novietot virs zemē ieraktām šaušanas šachtām.

Foto: Scherl (2), Weltbild (1), Wehrmacht (1).

PRIEKŠ DOD SPĒKU

27. novembrī ir N. S. kopības „Prieks dod spēku” dzimundiena. 1933. gadā to nodibināja sakarā ar nacionālsociālistu revolūciju. Kad 1933. gada 2. maijā marksisms bija satriekts, vajadzēja dzīvi celt uz sociālo ideju pamata, lai piepildītos senais darba cilvēku sapnis. Viens no Adolfa Hitler'a sociālās jaunuzbūves nopelniem ir tas, ka viņš rūpējas par strādnieku brīvlaika un atvairinājuma izveidošanu, tā realizējams to, par ko marksistiskie rīdītāji strādniekiem teica tikai skaistas frazes.

Senāk daudzi cilvēki visu mūžu nodzīvoja savā dzimtajā pilsētā vai sādžā, bet tagad tie par saviem ienākumiem pieskaņotu maksu var apceļot visu Vāciju un braukt pat pāri jūrām. Tas liecina, cik daudz jau pašā sākumā panāca Adolfa Hitler'a vācu sociālisms. Ir saprotams, kāpēc kapitālistiskā pasaule šo valsti tā nīst: tā nojauš, ka vācu sociālpolitika apdraud kapitālistisko iekārtu citās zemēs.

Arī Latviju jau ietekmējis vācu piemērs: ACS organizācija „Atpūta un dzīvotprieks” gādā par to, lai darba cilvēku brīvlaiks būtu skaists un patīkams. Saprotams, ka ja laika grūtības arī šo pasākumu ierobežo. Bet lai atceramies tikai, kas viss Lielvācijā šai ziņā jau sasniegts miera laikos un kas vēl bija paredzēts! Šis varens un svētīgais darbs bija jāpārtrauc, jo pretinieks labāk gribēja karu nekā sociālu mieru. Tāpēc ir tikai taisnīgi, ja karš satriec šīs vilts pasaules pamatus.

Pašreiz Lielvācijā arī N. S. kopība „Prieks dod spēku” strādā uzvaras labā. Tā īpaši gādā par bruņošanās rūpniecības strādniekiem un vācu kaņavīriem. Tas ir NSDAP reichsorganizācijasleiters un Vācu darba frontes vadītājs Dr. R. Ley'a nopelns, ka „Prieks dod spēku” ir ne tikai spēka un prieka avots darba cilvēkam miera laikos, bet arī kaņavīram frontē.

Tā kopības „Prieks dod spēku” dzimundienā kā strādnieks, tā kaņavīrs tai izsaka pateicību par tās sagādātiem priecīgiem brīžiem un līksmām dienām. Vadonis teicis, ka pēc kara viņam būs tikai viens mērķis: pabeigt lielo sociālo darbu, kas pagaidām vēl tikai pasākts. Visi Eiropas darba cilvēki var būt pārliecināti, ka viņi saskaņā ar savas tautas īpatnībām varēs baudīt visus nacionālsociālistu revolūcijas skaistos augļus. V.

„Prieks dod spēku” tvaikoņi aizvazināja vācu strādniekus pat līdz Madeirai.

Plašo celtnu būves peldvietā uz Rigenas salas, kur lūkstošiem strādnieku varētu baudīt atpūtu, kaņavīriem dēļ palika nepabeigta.

Vadonis ar Dr. Ley'u priekš kara uz „Prieks dod spēku” tvaikoņa „Robert Ley”.

Strādnieki sava teātra priekšā.

Foto „Laikmeta” arch.

CĪŅAS KALNOS

Augstākajos Eiropas kalnos jau labu laiku risinās sīvas cīņas. Vācu un sabiedroto karavīri pamazām, bet noteikti virzās uz priekšu, ieņemot vienu kalnu augstieni pēc otras, vienu apdzīvotu vietu pēc otras. Ja kādam aizmugurē reizēm šķiet, ka šī virzīšanās notiek par lēnu, tad atliek tikai pamest skatu uz Kaukaza apgabala karti, lai saprastu, kādas grūtības jāpārvar vācu karavīriem šais kalnājos, kuŗu augstākā virsotne paceļas 5000 metrus virs jūras līmeņa.

Tiļlisa — Grūzijas galvaspilsēta, kas noslēpusies dziļi Kaukaza kalnos. Arī līdz šejieni jau aizskanējis kara troksnis.

Bez satiksmes ceļiem, pārvarot kalnu grēdas un aizas, vācu un sabiedroto karavīri tomēr arvien vairāk virzās uz priekšu. Kā to angļu un amerikāņu prese jau vairākkārt diezgan atklāti pateikusi, Kaukaza kalnu grēdas praktiski jau pārvalda Vācija. Visi svarīgākie satiksmes ceļi vai nu jau atrodas vācu rokās, vai arī tos tik stipri apdraud vācu aviācija un artilērija, ka tie boļševikiem jau zaudējuši nozīmi. Visi svarīgākie pievedceļi, pa kuŗiem angļi no Irānas boļševikiem piegādāja ieročus un municiju, tagad pārrauti. Līdz ar Rostovas, Armaviras, Voroiļovskas un Krasnodaras ieņemšanu arī visas Kaukaza dzelzceļlīnijas, kas Kaukazu savienoja ar pārējām Padomju savienības daļām, atrodas vācu armijas rokās.

Tas pats noticis ar naftas avotiem un naftas vadiem. Liela naftas avotu un rafinēriju daļa jau pilnīgi atrodas vācu rokās, atlikušā daļa zaudējusi savu nozīmi līdz ar satiksmes ceļu zaudēšanu. Pirmais trieciens šai ziņā bija Maskavas - Rostovas - Baku dzelzceļlīnijas pārraušana, pēdējais trieciens nāca ar uzbrukuma sākšanu pret Stalingradu. Sākoties vācu triecienam šai frontes rajonā, tika stipri paralizēta naftas piegāde pa Volgu. Gan drīz ik dienas virspavēlniecības ziņojumos lasām par transportkuģu nogremdēšanu Volgā. Tas liecina, ka arī vienīgais atlikušais satiksmes neris

starp Kaukazu un Padomju savienību vairs neattaisno uz to liktās cerības.

Cīņas Kaukaza kalnos nesušas sen gaidīto atbrīvošanu daudzajām kalniešu tautām, kas visus šos gadus smakušas zem boļševiku jūga. Atbrīvotie kalnieši tagad pieteikušies brīvprātīgi cīnīties pret boļševismu. Līdz ar Donas un Kubanā apgabalu kazakiem, arī Kaukaza kalnu tautas noorganizējušas savas brīvprātīgo vienības, lai palīdzētu vācu armijai drīzāk atsvabināt savu dzimteni.

Karš kalnos ir ievērojami savādāks kā pārējās frontēs. Še vairāk nekā jebkur citur izceļas atsevišķs karavīrs kā personība. Stāvās klintīs un dziļās aizās prasa no karavīriem izcilas spējas. Tiem jābūt ne tikai labiem karavīriem, bet arī priekšzīmīgiem kalnos kāpējiem. Tiem jāpazīst kalnu īpatnības un klimatiskie apstākļi. It sevišķi grūta ir satiksme. Kalnos ir tikai nedaudzi autosatiksmei lietojami ceļi, un arī tie ir lietojami tikai labā laikā. Pārējā laikā vienīgais drošais satiksmes līdzeklis paliek mūlis, zirgs, kamielis vai ēzelis.

Cīņas Kaukaza kalnos turpinās ar neatslābstošu sparū. Lai gan boļševiki raida uzbrukumā milzīgas karaspēka masas, vācu kalnu strēlnieki, artilērijas un aviācijas atbalstīti, paliek savās pozīcijās, kā arī drosmīgos pretuzbrukumos virzās uz priekšu. Sniega vētras, kas patlaban bieži plosās Kaukazā, rada lielas transporta grūtības. Nedaudzie virspavēlniecības ziņojumos teiktie vārdi par sniega vētrām Kaukazā un austrumos no Mosdokas vai par Alagīras telpā atvairītiem boļševiku uzbrukumiem slēpj sevī gaŗus varoņstāstus par vācu karavīru drosmi un izturību.

Arī še, Kaukaza kalnos, modri stāv vācu karavīru sardze, kas šķir Eiropu no boļševisma, kas gādā, lai boļševisma briesmas nekad vairs nedraudētu Eiropas tautām. K.

Raksturīga Kaukaza kalnu ainava. Kaukaza kalni pamatoti tiek uzskatīti par atslēgu ceļam uz Indiju. Pāri Kaukazam arī ved ceļš, pa kuru Anglija piegādāja karamateriālus Padomju savienībai. Vācu karavīru panākumi par neieņemamiem izslāvētos kalnos ievērojami apdraud anģļu transportus. Sakarā starp boļševikiem un Irānā novietoto anģļu karaspēku tagad gandrīz pilnīgi pārtraukti.

25. augusta rītā vācu kalnu strēlnieku vienība pacēla Vācijas karogu Elbrusa virsotnē. Tas bija lielisks karavīru un kalnu sportistu sasniegums. Mūsu attēls rāda Elbrusa — augstākās Kaukaza virsotnes ainavu.

Laikmeta arch. uzņ.

ZEMGALES

Aspazija

Ād. Alunāns

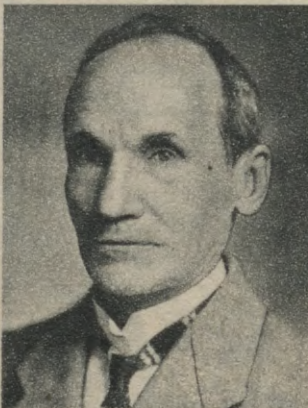
V. Plūdons

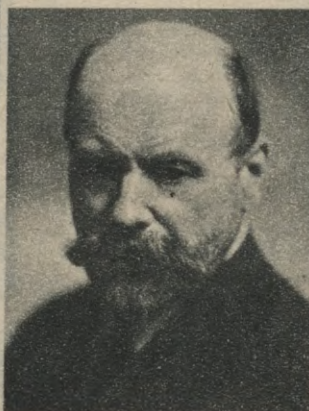
Ešenberģu Jānis

Vensku Edvards

T. Zeiferts

A. Deglavs

K. Ieviņš

Zemgales novada vārds jau daudz zināts ap 9. g. s., kad skandinavu jūras braucēji savos sirojumos apciemojuši arī bagāto Zemgali un Kursu. Chronikas un rūnu akmens raksti vēsti par skandinavu sadursmēm ar zemgaļiem, kas jau tai laikā bija ieņēmuši visumā to pašu dzīves telpu, ko tie apdzīvo tagad. No austrumu un rietumu senlatviešu ienācējiem Lielupes zemumā izveidojusies zemgaļu cilts. Jau no tālās pagātnes tie pazīstami kā lieliski kārtoņi un krietni zemes kopēji. Kultūras ziņā tos var apzīmēt par starpniekiem starp kuršiem un senlatviešu austrumniekiem latgaļiem.

Lielās līnijās mēģinot aptvert Zemgales rakstniecības sakumus, grupējot autorus pēc viņu dzimšanas vietām un dziļāk nepieskatoties vēstures notikumiem šai latviešu novadā, arī neahalizējot sociālos apstākļus, mēs kā vienu no pirmajiem celmlaužiem Zemgales rakstniecības laukā varam minēt *Manzeliusu* (1593.). Viņam seko dedzīgais latvietis *Steinēks* (1681., pazīstams gan tikai ar 4 garīgām dziesmām), apgaismotāji gadu simteņa centieni atspoguļotājs un mūsu laicīgās rakstniecības nodibinātājs vecais *Stenders* (1714.). Ar augstvērtīgu un nacionālu Zemgales rakstniecību mēs iepazīstamies tikai ap 19. g. s. vidu, kad parādās Vensku Edvards, Brigadere, Deglavs, Ādolfs Alunāns, Birznieku Sofija un Lapīša, Zeiferts, Aspazija, Frīdenberģis-Mierīņš, Ludis Bērziņš, Birznieks-Upītis, A. Gulbis, Plūdons, Ķeniņš, Līgoņis, Virza, Vulfs, Ardens, Ieviņš, Biruta Skujeniece, Kārlis Straubergs, Zamaiča, Grēviņš, Bendrupe, Strēlerte, Zibelis u. c. jaunākā laika pārstāvji. Skatoties pēc minēto rakstnieku šūpuļa vietām, tikai pa daļai iespējams atrast un novilkt vienu kopēju līniju, ko visumā atspoguļotu ikviena dzimuša zemgaļa sacerētie darbi. Varētu sacīt, ka kopējā dominante Zemgales rakstniekos, kā dzīvos, tā mirušos, saskatāma baltiskā diženuma fonā, cīņas alkātībā un labās klasiskās skolas tradīcijās. Protams, te arī daudz izņēmumu. Starp Zemgales rakstniekiem liela daļa brāzmainu cīņas pieņēmēju, mazāk Tālavas kluso dvēseļu dumpinieku, kas bieži sevi izdeg un izgruzd, neaizdedzinājuši apvāršņus ap sevi. Bet atkal varam puslīdz droši sacīt, ka Brigadere daudz labāk iederētos Tālavas rakstniekos, kaut blakus Porukam, tāpat Tālavā labāk iekļautos Ešenberģu Jānis un daudzi citi. Otrādi — liekas, Zemgales rakstnieku saime un novads būtu istā vieta Tālavas bajāram Medenim, tāpat Jānim Lapīnam, un šos piemērus vēl varētu turpināt. Tas pierāda, ka, apskatot rakstnieku darbus, grupējot autorus pēc dzimtiem novadiem, tos nevar ietvert noteiktā kategorijā. Visumā — Tālava ir kristiānisma zeme ar augstu, dvēselīgu garīgumu, Zemgale vairāk baltiskā. Spilgtākie Zemgales rakstniecības pārstāvji, nevaicāmie pieņēmt kaislības un iznākt no tām ar zaļu lauru zaru rokās, ieguvuši milža diženumu un apskaidrotības lielumu. Bez minētajām īpašībām latviešu kopējā gara mantu krātuvē zemgaļi ienesuši dziļu tēvzemes mīlestību, patosu, vispār cilvēcīgo augstā mākslas formā un kā teicami Eiropas kultūras pazinēji atvēruši tās vērtībām durvis mūsu zemē. Bet to darījuši, un ļoti lielā mērā, arī Veidenbaums, Poruks un citi tālavieši. Starp Zemgales rakstniekiem ir arī daļa pazemīgo, dziļo klusētāju un liela tiesa cīnītāju ar sirdi un asinīm.

Kādas ietekmes manāmas zemgaļu rakstnieku darbos jeb,

pareizāk sakot, pie kādiem meistariem tie skolējušies? Pirmie Zemgale dzimušie rakstnieki, pēc tautības vācieši, rakstījuši luteriski kristīgā garā. 19. g. s. Zemgales rakstnieku vienai daļai ļoti tuvi tā laika vācu rakstnieki, piem., Plūdona darbos manāma Nietzsche's un citu ietekme, Virza skolojies pie franču modernistiem, Aspazijas darbos saskatāms Sudermann'a, Hauptmann'a gars u. t. t. Vismazāk no citu tautu rakstniekiem uzņēmusi Brigadere, tā nav meklējusi nekādu svešu skolu, ne stilu, viņa ir visvienkāršākā savā latviskā būtībā.

Sākot īsu Zemgales rakstnieku raksturojumu, chronoloģiskā kārtībā, ar *Vensku Edvardu* (1855.), jāteic, ka viņa dzejā izpaužas mīlestības motīvs, skumība un dabas lirika.

Dižās zemgalties *Annas Brigades* (1861.) šūpulis kārts netālu no senās cīņu vietas, Tērvetes pilskalna. Šai krāšņuma pilnā Dieva pasaulē rakstniece guvusi iespaidus un atziņas saviem literāriem darbiem, un varam sacīt, apkārtņos daba un laudis izauklējuši viņas jūtīgo dvēseli, kas kā mūžīgi zaļais īvju koks vienmēr ir drebējusi līdzī savas tautas likteņiem. Pēc sava gara un reālā tēlojuma Brigadere tuvāka Porukam un Blaumanim — tālāk viņai stāv Rainis un Aspazija. Tautas dzīve, tagadnes pārdzīvojumi, arī pagātne, lauzta tagadnes prizmā, iekšējās cīņas un skaidrības meklējumi atrodas Brigades darbu centrā.

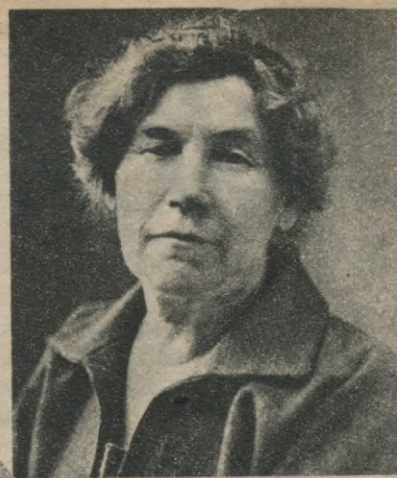
Lielākā latviešu lirika gods 80. gados pieder *Ešenberģu Jānim* (1862.). Galvenie dzejas motīvi — mīlestība, daba, viss grūtsirdības apdvēsts.

Augusts Deglavs (1862.) ienāk literatūrā kā lauku dzīves tēlotājs un savukārt rāda lauku cilvēkus pilsētas atmosfērā. Viņš ir spilgts naturālists, viņa darbu centrā dzejiskā chronika — iomāns Rīga.

Ādoltam Alunānam (1864.) piekrit latviešu drāmatiskās rakstniecības nodibinātāja gods. Viņš sarakstījis ap 20 lugu.

RAKSTNIEKI

A. Brigadere

E. Vulfs

E. Virza

savas dzejas tēvu zemes mīlestību. Plūdons savā laikmeta modernists, liels formas un valodas izpratējs.

A. *Keņiņa* (1874.) pirmie dzejas darbi atspoguļo reālisma un romantisma sintezi, bet vēlākos sacerējumos dominē patriotiskais motīvs. Aizvests latviešu tautas izsūtīšanas dienās.

Kā nerimtības un tēvu zemes mīlestības dzejnieks atzīmējams *Līgotņu Jēkabs* (1874.), kas pazīstams arī kā literatūrvēsturnieks. Aizvests latviešu tautas izsūtīšanas dienās.

Viens no visvairāk apbrīnotiem Zemgales dēliem rakstniecības laukā ir *Edvards Virza* (1883.). Dzimtajam novadam un tautai viņš ar saviem nemirstīgiem darbiem novijis tik krāšņu vainagu, ka to ar lepnumu varam rādīt tālu pāri dzimtenes robežām. Lirika, episkā dzeja, pants un prozas stils ir viņa lielo sasniegumu lauks. Kā drosmīgs gara kaņavīrs Virza vienmēr gājis kopā ar latviešu tautas likteņgaitām, teicis tai ugunīgus vārdus, cīnījies, aizrāvis, un aizgājis dusēt pirms baigā laika atnākšanas. Šis lielais dzejas meistars, kas, liekas, visspilgtāk pārstāv Zemgales garu, jau skaidri un cildeni novērtēts, viņa rindas runā no tautas mutes, un viņu apbrīno augstās dzejas kultūras sasniegumu dēļ. Edvards Virza ar saviem Straumēniem pašķīris nacionālai dzejai ceļu ne tikai uz latviešu, bet arī uz visas Eiropas apvāršņiem.

Edvarts Vulfs (1886.) parādās literatūrā klusu pārdomu pilns ar dabas, sievietes un dzimtenes motīviem. No viņa rindām manāma rezignācija. Viena daļa darbu ir humoristiski-satīriska. No lugām vislabāk padevušās komēdijas.

E. Ardena (1887.) tematika un uztvere visumā tā pati, kas Ansim Gulbim.

Kārlis Ieviņš (1888.) savos darbos centies pēc ētiskas skaidrības ideāla, daiļuma, un viņa rindas bieži pavada vientulība.

Apmēram vienā laikā ar Ieviņu parādās *Biruta Skujeniece* (1888.), kas dzejojot saista ar divainiem vīziju tēliem.

Kārlis Straubergs (1890.), smalkjūtīgs lirīkis, rakstījis sacerējumus par klasisko literatūru, pētījis mūsu folkloras un mitoloģijas jautājumus.

Paulīna Bārda nāk kā klusas mīlestības un vientulības apdziedātāja.

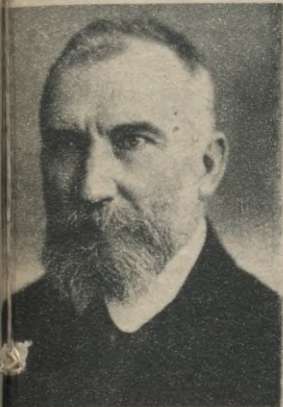
Lūcija Zamaiča ierodas ar kvēlu protestētājas garu un ironiju.

Valdis Grēviņš (1895.) devis dziļi izjustu dzeju, veidodams to oriģinālā formā.

Veronika Strēlerte — īsta zemgaliete, apvaldīta miera un kvēlas uguns pārpilna, jaunākā latviešu rakstniecībā stāv vienā no pirmajām vietām. Viņa nepagurdama skolojusies pie klasiķiem, tās dzejas forma virtuozu un skaidra.

Tīkpat talantīga rakstniece ir *Mirdza Bendrupe*, vienlīdz spēcīga dzejā un prozā, ar dziļu visu lietu jēgas meklējumu.

Vēl pieminams zemgalietis *Vitolds Žibelis* un no visjaunākiem šā novada pārstāvjiem — talantīgā *Ingrīda Vīksna*.

L. Bērziņš

Līgotņu Jēkabs

K. Straubergs

šas reālistiskam virzienam. Runājot ar literatūrvēsturnieka vārdiem: „Sieviešu tiesību cīnītāja te apvienojusies ar lielu dzejnieci, kuŗa drāmā un liriskā radījusi darbus, kas pieder pie daiļākā un vērtīgākā, ko sasniegusi mūsu literatūra.”

P. Bārda

Tagad sirmā dziesminiece dienu saulrietu aizvada jūrmalas vientulībā, kur, savas tautas neamirsta, atmiņās pārstaigā senos laikus un dzīvo līdz ikvienam tautietim. Gaidāms Aspazijas pēdējais dzejoļu krājums „Zem vakara zvaigznes”.

Mezotniekam *Frīdebergim - Mieriņam* (1869.) izceļas patriotiskais motīvs, mīlestības lirika, vietām viņš drūms un skarbs.

Dzūkstenietis *Ludis Bērziņš* (1870.) pazīstams kā dzejnieks un literatūras zinātnieks, savos darbos bez protestā, sirsnīgs dabas vērotājs ar prātniecisku mieru, pretstatā Aspazijai. Daudzi dzejoļi jau iegājuši tautā, un no tiem labākie ierindojami mūsu klasiskajā liriskā. Arī viņa reliģiskā dzeja uzrāda augstu līmeni.

Birznieks - Upītis (1871.) tautā ieguvis dziļu atbalsi ar saviem stāstiem, bērnu un jaunatnes grāmatām.

A. Gulbis (1873.) pieder pie tās stāstnieku un romānistu grupas, kas savu literāro darbību sākuši pirms pirmā pasaules kara, bet īsti pilnīgi sevi parādījuši Latvijas neatkarības laikā. A. Gulbja darbos plaši izmantoti vēsturiskie temati, arī fantastiskie, kur bieži pazib jaunas idejas.

Kur Mēmele mierīgi aizplūst garām Vecsauls siliem, savas gaitas sācis dižais latviešu rakstnieks *Plūdons* (1874.). Kā kalns viņš ieaug debesīs ar darbiem „Atraines dēls” un „Rekviems”, nemaz nepieminot citus Plūdoņa sacerējumus, kas tāpat ierindojami mūsu literatūras augstākos sasniegumos. Atklātībā Plūdons parādās 90. gadu vidū — Jaunās strāvas laikā. Tuvs viņa garam šķiet Auseklis. Iedams kopā ar jaunatni, Plūdons to nemitīgi mudina meklēt patiesību un daiļumu un svaidā ar

V. Strēlerte

APŠOLĪTA ZĒME

JĀNA ŠĀRTA ROMĀNS

(1. turpinājums.)

4.

Tas bija pirmais cilvēks, kas te svētrītā ienāca. Steigšus pateicis sveicinājumu, viņš steidza nolasīt pagasta apkārtrakstu, beigās pasniegdams klausu pavēsti. Daiga klausījās neelpodama un sārtums, kas iezagās vaigos, nebija veltīgs. Šis jauneklis taču bija tas pats, ko Jurgā dienā viņi sastapa Liepkrastu ceļā. Arī viņš slēpa satraukumu it kā nevaļas čaulā, slepus durstīja skatu, asi uzskatīts, novērsās, un aiz visa tā varbūt abi pavasaļa jausmu spārnītiem jau redzēja kaut kur tuva laika pievārtē ziedam teiksmaino mīlas vīgriezī.

Būdam apmēram viena vecuma, Daigas brālis centās rast draudzības saskari, mēģināja ievirzīties sarunās, bet pirmais Liepkrastu ciemiņš aizbīdinājās ar nevaļu un pakāpa divriteni, lai turpinātu apgaitu. Daigas acīs vēl ilgi pēc tam gaismojās otrkārt redzētā seja. Katru jaunekļa kustības sikumu viņa sīki pārdzīvoja domās un iegremdēja atmiņā. Tepat kaut kur kaimiņos tas dzīvoja, par to nebija vairs šaubu, bet kur? Daiga karsa un gailēja. Būtu zemzara koks, tūdaļ pakāptu līdz galotnei. Šā nolūka izgudrēs viņa teicās iet puķes plūkt. Gribot tai pašā reizē nostaiģāt it visu Liepkrastu robežu, tādēļ lai tik drīz negaidot mājās. Taču tie soļi nesniedza neko vairāk par purniem un, kad māte ievaicājās, kādēļ meitai tik saraukta lūpa, skanēja cirteniska atbilde: „Mūsu zeme ir gan gaļa kā vilka mēle, bet šaura un liesa. Labs metējs var kaut kuņģa vietā akmeni pārļingot.”

„Ūja meit, četratā lai pa godam tiekam ar visiem darbiem galā.”

„Es viena pati nopļautu Liepkrastu sienu.”

„Tā runādama, esi piemirsusi purva ielīci. Kā labi aug zāle?”

„Aug jau gan, cik zeme atļauj. Mēsli nezi vai tur kādreiz sēti? Ko dara Juris?”

„Aizgāja zvejot.”

„Kurp?”

„Vai es zinu? Te bija otrkārt atskrējis tas pats puika, kas šorīt bizoja ar ziņām. Dzirdēju runājamies par upi, kas it kā netālu no mūsmājām tekot.”

„Jauki! Ak tepat kaut kur upe? Tad gan mūsu Juris bija gaužām priecīgs. Gadījies tāds draugs.”

„Bet man tas nemaz nepatīk.”

„Kādēļ?”

„Juris nepieradis bradāt, un ūdens vēl nav tik silts.”

„Silts diezgan. Uz kuŗu pusi šie aizgāja?”

„Nezinu. Nu, kur jau tā upe tek.”

„Bet kur tad isti ir upe?”

„Kam mani tik sīvi tirdi! Es zinu tik pat, cik tu. Skat, cik gaisiga! Jau prāto arī pati

turp skriet. Tas, meit, nemaz nebūtu prātīgi, skraidelēt svētdienās pa pasauli, kad mājās var šo vai to pastrādāt. Mums pirmā tik liela nomas vieta, un tādēļ, ja gribam kaut cik iedzīvoties, nedrīkst ne mirkli zaimot vaļas laiku. Ja patlaban nekā cita negribas darīt, palaid govīs ārpus aploka ganībā! Tētis augu dienvidu tīra grāvi, un ne jau tam vien vajag vairāk ēst un cita visa. Jums, jaunaļiem, der prātu piesiet pie zemes lietām, nevis tekuļot apkārt. Arī Juris kaut padomātu, cik vien tālu esam tikuši ar sējas darbiem. Teicu, Liepkrastī nav maza vieta mūsu spēkiem. Ja gribam te palikt un cīnīties, kā zemniekam pieklājas — būs jāņem palīgā garākas pavakares, un tas pats sakāms par rīta svīdumu. Ne velti mēdz teikt, ka dažu saimnieku izputinot saule un miegs, kas abi tīri patīkami, bet, ja vienam ir kaut kas vairāk iegūts, tad, saprotams, viņš mazāk sildījis spilvenu. Tā, mīļo meit, dzīve nav nekāda rotaļa vai ņemama paviegli. Dažkārt pati visniecīgākā paviršība sabojā cilvēka mūžu.”

Daiga uzklausa mātes pamācību* izbrīnas pilnām acīm. Priekš nedēļas šī pati runātāja nespēja vien atrast lāsta vārdus Liepkrastiem.

„Būtu mūsu pašu zeme,” jaunā nolaida mātes pacelto balsi, „tad saprastu, par ko der cīnīties pat naktī.”

„Gluzi otrādi. Vienīgi darbs nosaka katra cilvēka vērtību. Zeme pieder daudziem, bet labu zemes kopēju vēl arvien maz. Gluzi tāpat ar pārējo dzīvi. Ne jau visi cilvēki ir jau cilvēki.”

„Nesaprotu, kādēļ taisni pašreiz šīs grāmatās salasītās gudrības man izklāsti?”

„Šodien es jau sajūtos kā pilnīga Liepkrastu saimniece. Ja arī mums būs ļauts te nodzīvot tikai dažus gadus, es tomēr aiziešu no šejienes apmierināta, jo savā laikā būšu pārvaldījusi diezgan lielu māju virtuvi. Kas mēs ar tavu tēvu bijām jaunībā? Kalpa ļaudis. Tad kļuvām īrnieki un tikai pamazām sākām ņemt nomā arvien lielākas vietas. Mūsu iedzīve kāpj. Vēl aizpērn bija tikai viens zirgs. Liepkrastos ganāmpulks augs augumā.”

Daiga kaut ko savvaļā iedomājās, kļuva sērīga. „Ko palīdz liela vieta, ja mums nav nevienas mašīnas? Viss būs jāveic rokām.”

„Vai mašīna kaut ko nostrādā labāk nekā cilvēka roka?”

„Nesaku. Tomēr ar tādām ierīcēm visu var veikt ātrāk un vieglāk.”

Mātes acīs aizspieda asaras. Tomēr dažas izlija un iemirdzējās skropstās. „Ai meit, cik neapdomīgi tu runā! Kuŗš mēs nesaprotam mašīnas vērtību! Kad tavš tēvs varēja pie tādām mantām tikt? Tais dienās, kad tevi un Juri augstākā skolā laidām?

Toreiz ar tēvu domājām, ka bērnu skolas laiks gan nav kavējams.”

Apraudājās arī meita.

Klusēdamas viņas šķīrās. Māte palika gatavojam azaidu, bet Daiga izslīdēja kāpostu dārzā ar ūdens trauku. Zeme bija izkaltusi.

Pavakarē Juris pārnesa kārkla kāsi savērtas līdakas — pirmo lomu, ko sniedza šīs zemes līči pateicībā. Otrs zvejnieks bija aizgājis taisnu teku, bet, Juri aplinkus izvaicājusi, Daiga uzņināja it visu kāroto. Tā jaunekļa vārds bija Arvis Vainags, un viņa tēva mājas sauca par Liedagiem.

Zvīnodama zivis, Daiga, kā drusku vīpsnādama, ievaicājās brālim: „Vai šis arī kaut ko sajēdz zvejniecības jautājumos?”

„Upes malā uzauzdis. Tad jau brīnums būtu.”

„Ak Liedagi tai pusē?”

„Skaistas mājas. Zied upes krasti. Ievas. Zied ābeles. Saimniece cienāja ar sieru un medu. Un tagad manas domas vairs neatstāj pirmā bišu saime, kas varbūt jau nākamgad spindzēs arī pa Liepkrastu ābeļu pazarēm. Arvja tēvs man solīja. Tiklīdz spietošot, tūdaļ dēls būšot ar zīnu. Māsiņ, iedomājies! Vai dravnieka mūžs nav grezns? Uz visām debesu pusēm izlido ikritu čaklās gaitnieces neaprobežotā plašumā. Ne bitei kāds spēj noteikt robežu, ne ierādīt likumainu ceļu, kā to centās uztipt Jurgā dienā mūsu kalna kaimiņi.” — Juris bija kļuvis nesalīdzināmi jūsmīgāks, kādēļ vien Daigai paspruka svarīgs jautājums.

„Jā,” neērti atbilda Juris. „Arvim ir gan viena māsa.”

„Vecāka vai jaunāka?”

„Nezinu. Jā, varbūt. Nē, domāju, ka drusku jaunāka.” Juris durstījās pussamulsis. „It kā vēl skolā ejot. Ģimnazijā. Skaidri gan nezinu. Tā domāju. Man taču nebija laika tuvāk apvaicāties. Šķīroties tikai norunājām, ka nākamsvētdien turpināsim zveju.”

„Vai Arvja māsa arī jums līdzī staiģāja?”

„Pat piedalījās zvejā ar savu izmaņu un spēku. To resno līdaku viņa pati ietrieca tinē.”

Daiga papūlējās viegli iesmieties. „Dīvainā meitene. Zvejo kā puika. Ūdenī tak nebrida?”

„Un kā pavisam!”

„Bija uzvilksusi bikses?”

„Nē, tāpat, parasti.”

„Tiešām, jocīga meitene!”

„Nu, tādu bērniņu liec kaut vai ugunī. Tagad es vairs nebrīnos, ka Liedagu ļaudis var apkopt tik lielu zemi bez liekiem saimes locekļiem. Dažas meičas, iesākušas berzēt sēdamvietas augstākā skolā, mēdz uzlikt acīm stikla redzokļus, smalkjūtīgi

sīc, vaiksta seju un tamlīdzīgi. Negrib pat dzimtenes maizi ēst, jo tai esot sēnala. Turpretim Arvja māsa... Viņš sāka svilpēt.

Zvīņu kasāmais nazis Daigas rokās sāka kustēties drudzaināk. „Ko tad šī?”

„Strādā saimniecības darbus bez izpēma. Tiklīdz beidzām zveju, koka tupeles it viegli ieklaudzēja laidarā.”

„Galvo, ka viņa tikai tavās acīs tobrīd tāda neizrādījās?”

„Kas tur jāizrādās! Ar māti divatā veicot visus sieviešu darbus. Tas ir labākais pierādījums.” Juris pakampa lāpstu un devās tēvam palīgā, lai veiksmīgāk pārtīrītu viņsvētdien iesākto novadgrāvi. Un arī Daigas krūtīs riezās sparīga apņēmība — nākamo nedēļu čaklāk palīdzēt mātei. Tad varbūt izdosies kopā ar brāli sērst Liedagu augļu dārza ziedu paēnā.

5.

Tā nedēļa Daigai kļuva jaukai, bet reizē arī mocīgai mūžībai rada. Strādāja čaklāk nekā jebkad. Māte bieži apstājās darbā, kā pati sev jautādama, kas gan meitai varētu būt lēcies. Ja nu Daiga tik vērīgi ieņēmusi prātā viņdien teikto padomu, tad zināms, neviena krietna māte nevarētu sacietēt neapraudājusies. Ne mazāk čakls kustējās arī Juris. Tak savu lietu viņš bija jau nokārtojis. Kā citādi tiksi pie zivīm, tēvs bija teicis, ja puiku nepalaidīsi zvejot? Turpretim Daigai šī lieta turējās vēl samērā reālgaina. Katru reizi, kad pagādījās sarunas par sievietēm, kas māžoja vīrietim piekritīgā darbā, māte vērsās ar nežēlīgu bardzību. Tādēļ pašas meita nebūs izņēmums, zveja kārtrojama vīriem kopš tālām sendienām, bet ja nu pagādījās citādi, tad, viņas vārdiem izsakoties, tādai sievai tuvāk jāpapēti kārtas apstākļi, tas ir — vai atrodama nav dabas dīvainība.

To visu apzinoties, Daiga kļuva ar katru turpmāko brīdi nemierīgāka, tak stunda tuvojās, un, sestdienas novakarē Juri sastapusi vienatnē, viņa kaisdama jautāja: „Mātei esi minējis, ka bez manis nevarēsi iztikt?”

„Vēl pats par sevi neesmu skaidrībā.”

Meičas acis paplētās tramīgas. „Ko—a?”

„Vakar tēvs runāja, ka svētdien būšot jāsalabo tiltiņš, kas ved uz plavām un drīz būs jālieto.”

„To nevar padarīt jau šodien?”

„Jāsēj mieži. Bet es domāju, ka zveja tomēr notiks, ja tikai labs laiks. Vismaz es varēšu turp aizstaigāt.”

Nē, tādā gadījumā Daiga apņēmas strādāt visiem spēkiem pretī — abi vai neviens! Un šīs apņēmības vadīta viņa diezgan droši ieminējās mātei, jo vakars tuvojās un drīz tam mezglam vajadzēja atrist vai pārtrūkt.

„Atkal zvejojot?” māte mazliet iedegās. „Tak jau viņsvētdien teicās pēdējās zivtiņas izkāvusi.”

„Ai, tā upe neesot vis tik viegli izsmelama. Un vai nav pavisam patīkami, kad pannā smurkst garšīgāks kumosiņš? Labāk lēcieni nekā tupējieni — vecs sakāmā vārds.

Man šķiet, Juri tak varētu gan mēs palaist. Redzēsi, pārnesīs atkal zivis.”

„Diezi, vai tēvs tā būs ar mieru?”

„Ar tēvu, cik zinu, viņš jau nokārtojies.”

„Labi tā nav, ka cilvēks iesāk klaiņot.”

Daiga asi lēma, minēt tūlīt vai vēlāk arī sevi. Reiz tomēr tam brīdim jānāk, un tādēļ nevilcinājās: „Juris saka, ka zvejā būšot noderīga arī mana piepalīdzība.”

It kā jau iepriekš kaut ko tamlīdzīgu nojautusi, māte neizrādījās pārsteigta. Bet viņa arī neatbilda pat īsāko vārdu, tikai smieklī izskanēja klusajā vakara krēslā pusnirdzīgi.

Pēc vakariņām Daiga pāsaucā vēl brāli savrup. „Tu noteikti saki, ka bez manis nevari iztikt.”

„Vēl nevar zināt, kāds rītu būs laiks. Debesis aizmācās.”

— Nežēlīgā dzīve, Daiga domāja. Vienmēr kā pa purvu un pīneklēm. Bet, logē pamanījusi zvaigzni skaidrā debesu plašumā, viņa ļāvās miega varā sapņaina.

Brokasta galds, kā parasti citos līdzīgos gadījumos, izvērtās arī šoreiz par dienas gaitu šķīrēju. Iesākumā ikviens atturējās runāt, ēda, bet katrs gan apzinājās, ka tas, kam jānotiek, nepaliks apslēpts. Varbūt gribēdama ņemt sava uzskata pārsvaru, māte uzsāka pirmā: „Mēs te dzīvojam jau otru mēnesi. Lauki apsēti. Lai tikai raženi aug! Tomēr viens pienākums līdz šim nav veikts. Un kamēr tas nebūs noticis, es nevaru pat mierīgi nogulēt.”

Tēvs drusku patrušājās solā. „Par baznīcu tu runā?”

„Jā.”

„Man gan līdz šim nav bijis laika papēstīt, kur te tuvumā ir baznīca.”

„Bet es zinu pat ceļu. Govis salaidīsim vecajā aplokā, lai nepārēdas, un visi noļi brauksim daudzīnāt Dievu. Juri, tu tak būsi tā ar mieru?”

Dēls klusēja.

„Meita, tu?”

Stingums.

„Vai tad neviens? Arī tu, tēvs, būsi atkritējs? Bēdīgi! Darbs vairo mantu, bet manta — bezdievību.”

„Ur, bezdievība,” tēvs smiedamies turpināja, „vairo negantību. Tagad tev jāizšķiras: gribi paturēt mājas mieru vai tā vietā viest nesaskaņas?”

„Es domāju, ka mums visiem jāsarunā mierīgā prātā un tikai pēc tam jājūdz zirgs.”

„It kā nezinātu, ka mums katram šodienas mērķis jau nosprausts.”

„Tad uz baznīcu neviens?”

„Šodien ne.” Tēvs iedegās. „Tu vari iet.”

„Viena es neiešu.”

„Dari, kā gribi!”

Tēvs nepaēdis cēlās kājās. „Vēl vakar runājām, ka šis tas jāpastrādā ārpus ikdienas, lai tuvākās dienās atbraucis Liepkrustu īpašnieks redz, kādu cilvēku rokās nonākušas viņa mājas. Bet par nakti sadomājusies mūs pārējos pārsteigt.”

Kājās cēlās arī māte. „Nesaku, ka mājas labklājībai pacelta roka pat svētdienā ir jau grēks. Tikai tad vajag tā darīt, nevis vazāties pa alkšņiem. Iesim visi kaut ko strādāt!”

„Iesim!” piebilda Juris.

„Nē, tu iesi zvejojot. Draugam dots solījums jātur, kaut arī tas noticis bez vecāku ziņas. Tik pagaidām mums labvēļu. Pat bišu spiets solīts. Un jaunajiem mēs būsim līdz mūža galam tikai vecāki. Draugs jāmeklē katram pašam. Un cik esmu ievācis ziņas, Liedagu Vainagu cilts kopš senām dienām esot mantojusi cieņas vietu plašā apkārtnē. Priecāsimies, ka tādu māju saimieki neliedz saviem bērniem saieties ar mūsējiem.”

„Kā tu teici? Mūsu bērni mazvērtīgāki?”

„Saprotams. Esam nomnieki, turklāt iesācēji.”

„Te mēraukla nav manta, bet paši cilvēki. Abiem vidēja izglītība, un, kas zina, vai mūsējie skolā nemācījās uzcītīgāk?”

„Tādēļ nezūdisimies velti. Daiga, arī tevi tur gaidīs draudzene. Ejiet! No manas puses kavēkļu nav.”

Jaunie veltīja tēvam neaizmirstamus pateicības skatus, tad palēnām apstājās pie mātes un gaidīja.

„Ejiet, ejiet!” māte piebilda. „Skrieniet visi apkārt! Lai aug zālīte, lai aug nezālīte! Ko tad nu kungs atbraucis teiks — strādājuši par daudz esat, dzīvojiet laimīgi!”

„Aizliedzu tā runāt! Mūsu bērni ir gana strādājuši.”

„Labi labi, nerunāšu.”

Jā, viss nu šķīta nokārtojies vēlamā virzienā, tomēr īpaši Juris par to nebija iepriecināts. Māti viņš mīlēja vairāk nekā Daiga, tādēļ vecāku sarunu iznākums nomāca pēdējo prieku — uz Liedagiem aizstaigāt. Un droši varēja apgalvot, ka māte pašreiz atsācītos iet pat baznīcā. Ne vairs šurp, ne turp. Vienīgi tēvs zīmīgi meta ar galvu, lai nekavējoties. Viņš arī paslepus vīpsnāja, tak drūmās noskaņas vajāja pat Daigu, kas parasti mēdza arvien sacelties pret mātes gribu.

Māte klusēdama novāca brokastu traukus. Roku kustību asums un stūrāinība it gaiši izteica, ka viņa šoreiz negrib, lai meita kaut ko piepalīdz. Tālab Daiga palika stāvam nekustīgi, tikai gaidīja, kas notiks tālāk. „Skrieniet!” ierunājās māte. „Vai tad es jūs turu?”

Teva augums saspringa. Kā dūri gribēdams sist galdā. Bet savaldījās. Un kopā ar ilgā aizturētu smacīgu nopūtu izlauzās tikai viens vārds: „Jā.” — Tūlīt pēc tam viņš pagriezās skatu pret āra durvīm un izgāja.

Jaunie, mēmi jautādami, uzskatīja viens otru. Klusums un neziņa par turpmāko izvērtās neciešami. Beidzot Daiga saņēmas, slepus norausa asaras un teica: „Kas tad būs galā, māt? Ja uz baznīcu, tad uz baznīcu.”

(Turpinājums sekos.)

FATALISMS

DR. VISVALDIS SANDERS

Fatālisms jeb likteņa ticība ir tikpat veca kā cilvēce un ticība Dievam.

Par likteni ir pazīstama sekojoša leģenda. Kādam augstam virsniekam piespriests nāves sods. Ķēniņš viņu vairs nespēj glābt, bet dod viņam savu labāko zirgu, lai viņš aulekšo pāri robežām, kur viņu neviens vairs nevar notvert. Virsnieks sežas kumeļā un dodas prom uz robežu. Viņš jā dienu un nakti. Beidzot viņš laimīgi nokļūst līdz robežai. Pašlaik lec sārta saule. Liekas, viņš ir glābts, bet tikko kumeļš to nes pāri robežai, parādās nāve un nīrgādāmās saka: „Tu man gribēji izbēgt, bet te tu mani sastopi!” Šinī brīdī jātnieks saļimst un izkrīt no sedliem.

Iztīrējot jautājumu par likteni, prātā nāk vispirms mūsu senču ticība. Tanī likteņa dieviete Laima ir cilvēku mūža lēmēja. Pie šūpla stāvēdama, viņa nosaka cilvēka dzīvi:

Kādu mūžu Laima lika,
Tāds man bija jādzīvo.
Es nevaru pāri kāpt
Pār Laimiņas likumiņu.

Arī citu tautu ticējumos sastopam kaut ko tamlīdzīgu — dievi un dievietes lemj cilvēku gaitas. Ticība liktenim īpaši izpaužas grieķu mitoloģijā. To pašu vērojam grieķu literatūrā. Arī filozofijā atrodam šo ticību kā zināmu principu jeb atziņu, proti, ka viss pasaulē notiekot tā, kā tam jābūt un kā tas ir nepieciešami. Pasaules veidošanu pēc grieķu prātnieku domām nevar izskaidrot, ja neiedomājas, ka visam par pamatu likta vajadzība jeb liktenis. Šo pamatu saprata kā kādu dievišķīgu likumu (Hērakleits) vai iru (Parmenāids). Vēsturnieks Herodots bija pārliecināts, ka to, kam jānotiek pēc dievu prāta, cilvēks nespēj atvairīt.

Likteņa ticība nav sveša arī kristietībā. Runājot par nākamām lietām, Jēzus, piem., lietojis vārdus: „tam tā jānotiek”. Baznīcas tēvs Augustīns devis pazīstamo teoriju par priekšnoteikšanu (predestināciju), pēc kuras Dievs visu iepriekš nolīcis un cilvēka liktenis ir paredzēts, tāpat viņa svētīlaimība vai pazudināšana. Kalvīns, kā zināms, šo teoriju uzņēmis savā konfesijā.

Ja kristietībā ticība liktenim ir ietverta augstākā atziņā, tad islāmā liktenis ir pakļauts Allaha varai, kas savā būtībā līdzinās despotismam. Fatālismam, kam tic muhamedāni, trūkst racionāla pamata. Tā ir vairāk likteņu spēle, kam par upuri krit ikkatrs dievticīgais, jo Allahs rikojas nevis pēc saprāta, bet pēc savas iegribas.

Iedziļinoties likteņa jēdzienā, varētu jautāt, vai tas, ko mēs saucam par likteni, ir kas reāls, t. i. vai tam atbilst kaut kas īstenībā, jeb tas ir kas iedomāts — subjektīvs. Tiesām, no vienas puses likteni uzskata kā kādu iejūtu. Pasaule mēdz būt tāda, kā to izjūt jeb ko tanī ieliek; piem., dzejnieks, lūkodamies dabā, iedzejo tanī savas jūtas, domas, fantaziju. Viņš runā ar to un klausās tās skaņas, bet vai tā ir īstenība? Dzejnieks taču to tikai pārdzīvo savā iekšienē. Tā ir viņa subjektīvā pasaule.

Tādā iejūta var būt visur — arī katra cilvēka dzīvē. Tā, piemēram, šķiet, ka kaut kas to noteic jeb vada. Liktenis saškatāms visos gadījumos, notikumos un piedzīvojumos — priekos vai bedās, laimē vai nelaimē; tomēr, runājot par likteni, īpaši domā

par dzīves galu, jautā, cik ilgi cilvēks dzīvos, kur un kā viņš beigs savu dzīvi. Ir ļaudis, kas it kā to visu nojauš. Daudzi stāsta par paredzes spēju jeb instinktu. Viņiem it kā dots ieskatīties nākotnē un par to, ko viņi redz, vēstīt citiem. Tādus sauc par gaisrēģiem. Tiesām, dažreiz piepildās visādi minējumi un pareģojumi, t. i. tas, ko instinktīvi viens otrs nojauš vai noģied savā dzīvē, sevišķi tādā brīdī, kad izšķiras viņa dzīves tālākais posms. Bet jā-jautā, vai šādai nojautai ir kāds objektīvs pamats. Vai tā nav tā pati illūzija kā mākslinieka iedomas, kas izraisa viņa tēlojumu? Nav šaubu par to, ka likteņa ticībā no vienas puses ir subjektīvi momenti, illūzijas un iedomas.

Tomēr no otras puses āpskatot pasauli un kā viss dabā risinās, tāpat arī cilvēka dzīves gājumu, jājautā, vai visam ir kaut kāda dziļāka un līdz ar to objektīva nozīme. Šai jautājumā svarīgi izšķirt, vai pasaules un cilvēku dzīves procesā ir noskārstams ideāls jeb intelektuāls princips vai ne. Mēs varam šo jautājumu arī formulēt citādi — proti: vai visās lietās, notikumos un apstākļos pastāv kaut kāda reāla kārtība un likumība vai ne? No tā, kā atbild uz šo jautājumu, atkarājas uzskats par likteni.

Tie, kas grib izsargāties no ideālistiskā virziena, mēģina pasaules resp. dabas procesus iztulkot mehāniski. Viņiem šķiet, ka spēki, kas darbojas pasaulē, ieskaitot cilvēku, pakļauti secībai, kas pati par sevi pastāv. Tādēļ viņiem ir liktenis kaut kāda nepieciešama, tumša un nezināma parādība jeb gadījums. Viņu uzskats atgādina to pašu, kas uzglabājies senās reliģijās, tikai ar to starpību, ka liktenis viņiem ir tukšs jēdziens, turpretī reliģijā tas saistās ar kādu dievību. Bet abējiem uzskatiem — reliģiskam un mehāniskam ir kopēja subjektīvā sajūta un dažkārt bailes no nezināma likteņa spēka, kas, būdams neizprotams un nežēlīgs, spēlējas ar cilvēku dzīvībām.

Jāsaka, ka mehāniskais uzskats neiztur kritiku. Ja viss pasaules notikumos norit zināmā sakarībā un secībā, tad tanī saskaņotā kārtība un likumība, kas taču nav un nevar būt bez loģikas. Tad tās stāv sakarā ar saprātīgu rīcību. Kā mēs cilvēku dzīvē redzam izpaužamies intelektuālu funkciju, tāpat mēs arī visā dabā un pasaulē to saškatām. Tā sistēma, kas valda visumā un ko mēs tikai ar saviem necīgajiem līdzekļiem — svāriem, mēriem un skaitļiem — spējam darīt saprotamu, satur visaugstāko gudrību. Tanī nav pielaižama nekāda nejaušība, nesaskaņa, patvaļa. Izejot no šāda uzskata par pasauli, mēs gūstam citu likteņa jēdziena atrisinājumu. Objektīvi jāievēro visi spēki šai pasaulē, ar kuriem mēs sadūramies. Bet visi tie padoti augstākai vadītājai gribai, kas pamatojas uz noteiktiem likumiem. Šai spēku plūsmā kā virknē ietilpst katrs cilvēks ar savu dzīvi. Viņš rikojas, veicdams savu uzdevumu, un tiecas pēc saviem mērķiem, it kā viņš visu to varētu, ko viņš grib. Šai ziņā viņu pavada subjektīva sajūta un apziņa, ka viņš ir brīvs. Viņš kaļ savu zvanu kā Hauptmann'a zvana lēģis, bet uzmācas jautājums, vai viņš tiesām var kalt savu laimi jeb likteni, vai tiesām kaut kas atkarājas no viņa, jeb ir tā kā Hauptmann's saka: „Mēs varam gribēt un tūkstoškārt gribēt, un viss tomēr paliek pa vecam.” Kā tas ir patiesībā?

Tas, kas notiek šai pasaulē, nenotiek gluži bez mūsu piedalīšanās. Katrs pieliek savu roku un pieveļ kaut sīku akmentiņu pie tās ēkas, kas gadu simteņiem, cilvēkiem dzīvojot, tiek celta. Cilvēks ar savu dzīvi un likteni nestāv savrup, bet ir vienots ar pārējiem cilvēkiem. Viņš dzīvo kopībā.

Tādēļ nav pareizi, ja dažreiz cilvēks ievēro tikai savu pašu dzīvi un neapskata to plašākā plāksnē, proti: sakarā ar tautu un sabiedrību, pie kuras viņš pieder. Jo tikai tā saprotama viņa dzīve, viņa uzdevums, ko nekādā ziņā nevar šķirt un atdalīt no pārējās kopējās cilvēku dzīves. Tā liktenim, kas ir cilvēka misija virs zemes, ir sava nozīme un jēga. Kara laikā visvairāk tic likteņim: Brīnišķīgie gadījumi frontē, kur vienu lode ķer un otru atstāj dzīvu, ierosina dažādas pārdomas. Neviens, ejot cīņā, iepriekš nezina, vai viņš izies no tās sveikts vai kritis. Viņš līdz galam veic savu dzīves uzdevumu, t. i. — viņš ir dalībnieks visu notikumu norisē.

Pēc fatālisma uzskata viss ir iepriekš nopriests un paredzēts. Dievs vai kāda augstāka vara, vai kāds mīklains spēks vai nepieciešamība to tā lem. Tur nekas nav grozāms, nekā nespēj ne burvības, ne zilējumi, ne ticība, ne lūgšana, ne kurnēšana par nežēlīgo un bargo likteni. Fatālisms pārvarams, ja paceļas no subjektīvisma augstākā pasaules vērtējuma plāksnē. Izejot no šā viedokļa, jāsecina, ka nākotnē kā pasaules, tā arī cilvēku dzīvē nav iepriekš noteikta, bet izriet no apstākļiem (pie kuriem pieder arī cilvēka cīņa un aktivitāte); mūžīgi veidodamās un tapdama par-īstenību. Ar to nav noliegta kāda augstāka pasaules un dzīves vadītāja vara.

DZELZS KRUSTS LIDOTĀJAI

Vadonis Adolf's Hitler's apbalvojis ar Dzelzs Krusta pirmo šķiru vācu lidotāju Hannu Reitsch, kas, riskējot savu dzīvību, diendienā strādā tādās pašos apstākļos kā lidotāji — vīrieši frontē. Hanna Reitsch ir vienīgā sieviete, kas apbalvota ar Dzelzs Krustu.

Scherl uzn.

Grāmatai ziedota dzīve

Latviešu uzņēmība.

Grūti būs atrast latvieti, kas neglabātu savā mājā kādu grāmatu ar rozes zīmi un burtiem J. R., tik populārs ir Jānis Roze kā grāmatu izdevējs. Maz būs to rīdzinieku vai iebraucēju, kas nekā nezina par Rozes grāmatu veikalu Kr. Barona ielā 5; citi turpreti zinās viņa zīmoņu darbnīcu vai spiestuvi, tā savukārt izpaužas Rozes veikalnīka labā slava. Šis grāmatnieks neilgi priekš boļševiku ienākšanas paspēja atskatīties uz 60 mūža gadiem, un toreiz jau 45 gadi bija aizgājuši, kalpojot latviešu grāmatai. Un kā zemkopis saka: kas zemi kopj, to zeme mīl, tā par šo grāmatnieku jāsaka: kas grāmatai kalpo, to tā ceļ godā. Vai tas nav Jāņa Rozes gods, ko pauž garās sējumu virknes daudzu tūkstošu grāmatu skapjos tais latviešu mājās, kur mīļš gara viesis ir Poruks, Saulietis, Akurāters, Austrīņš un Skalbe? Šo labāko dzejnieku kopoto rakstu izdevumi ir J. Rozes darbs, pareizāk daļa viņa darba, jo Roze izdeviņš neskaitāmus sējumus skatuves darbu, literatūras žurnālu „Piesaule”, atsevišķas daiļliteratūras grāmatas un jautros zobgala kalendārus. Viņš sagādāja iespiesto latviešu vārdu visplašākajām aprindām, laizdams klajā gan augstākos dzejas sasniegumus, gan vienkārši labu lasāmvielu laika kavēklim, bet nekad ne lubas. Ja viņš tagad, verga darbos nosūtīts, pavada grūtās dienas kaut kur Sibīrijas taigā, tad, man šķiet, viņš tikdaudz neskumst par grūtībām, kā par to, ka viņam atrautas grāmatas.

Savu kalpošanu grāmatai viņš sāka 15 g. vecumā Ozola grāmatu veikalā Cēsīs. Toreiz laudis tā nestāvēja rindās, lai saņemtu kādu tikko iznākušu grāmatu kā tagad. Toreiz grāmatai vajadzēja atrast ceļu pie lasītāja. Un J. Roze meklēja šo ceļu kā spēdams. Kā piebalzēns, kam allaž piemīt arī tirgotāja dāvanas, viņš apbraukāja gadatirgus, visur atklādams savu grāmatu veikaliņu. Droši vien viņš nekaitrējās arī uzsaukt: „Sanāk, sanāk pie labām grāmatām un jauniem kalendāriem!” Kad daudz gadus vēlāk Rīgas ielās vēroja viņa gaitu, viņš kautri smaidīja un neviena nesauca savā veikalā, bet gan katram literātam prasīja: „Ko tu esi uzrakstījis? Dod kādu manuskriptu!” Grāmatai bija pašķirts ceļš pie lasītāja, nu vajadzēja gādāt, lai to pietiktu. Savās atieksmēs ar autoriem viņš neizskatījās pēc vīra, kam grāmata ir veikals. Daudz reiz viņš izmaksāja avansus un honorārus kaut kur kafējnicā bez kvitīm un atzīmēm. Un kad viņa „kabinetā” — mazajā skabūzītī aiz veikala plauktiem — notika galīgais aprēķins, viņš tikai apjautājās: „Vai esi jau ko saņēmis iepriekš?” Liktos, ka tādām vīram vajadzētu drīz izputēt, bet veikala paplašināšanās un arvien pieaugošais jaunizdevumu skaits rādīja, ka viņš nemitīgi iet kalnā. Viņš gāja kalnā, jo jārūnā pagātnē.

Viņš savu veikalu iesāka Rīgā pēc pirmās boļševiku padzišanas, pēc pirmās iepazīšanās ar boļševikiem, kas Cēsīs „pielika pie sienas” viņa principālu Ozolu. Otrreiz sastopoties ar boļševikiem, viņš zaudēja visus savus darba augļus — savus darbīgos uzņēmumus. Viņu izdzina no veikala, bet kā lietpratēju izmantoja VAPP'a praktisko grāmatu apgāda darbā. Jādzīvo vien ir! Rozi atkal varēja sastapt smaidošu, kaut arī smaidis bija skumjāks. 13.—14. jūnija naktī viņu kopā ar dzīves biedri un meitu — skolnieci — aizveda uz vergu zemi. Bet darbs ir tāda lieta, ka, labi iesākts, tas bieži vien turpinās arī tad, kad pats darītājs atrauts no tā. Tad darbs pats pieprasa un atrod darītāju. Šai gadījumā tas bija viegli, jo Jānis Roze apzinīgi audzināja darbam arī savus bērņus. Baigajā naktī palika sveiki viņa dēli — Ilmārs un Jānis, kas bija iesākuši patstāvīgu ģimenes dzīvi un tai laikā nebija kopā ar tēvu. Arī viņi no 15 g. vecuma bija nolikti darbā — gan pie tēva, bet tomēr „pa-

Grāmatnieks Jānis Roze.

KARLIS SKALEE
KOPOTI
RAKSTI

J. Rozes grāmatu veikalu Kr. Barona ielā 5.

Tagadējais uzņēmuma vadītājs Ilmārs Roze (pa labi) apspriežas ar uzticīgo veikalvedi Ed. Branku par jauno latviešu pasaku grāmatu, kas K. Skalbes redakcijā un Rozes apgādā iznāks uz Ziemassvētkiem.

istam” — algoti. Pēc tam viņi studēja tautsaimniecību, un tagad viņi vada J. Rozes pasākumus tālāk — kā fiduciārie pārvaldnieki tēva labā. Ilmāru Rozi, kam tagad 28 g., tāpat kā kādreiz tēvu, tikai ar grūtībām var sastapt, jo viņš ir visur. Un kad viņš ir veikalā, tad ik brīdī viņu prasa apmeklētāji, traucē tālrunis vai tam jāapspriežas ar veikalvedi Ed. Branku. Tas ir „vece inventārs”, jo darbojas veikalā kopš tā pastāvēšanas. Boļševiki viņu kā lietpratēju bija atstājuši par veikala pārzini, tāpēc veikalu nevarēja tā izsaimniekot kā daudzus citus, kuļos bija iekļuvi žīdi vai neļēgas.

Cītīgs darbā ir arī Ilmāra brālis Jānis. Šī trijotne kalpošanu latviešu grāmatai uzskata par tikpat svētu dzīves pienākumu kā trimdā aizvestais tēvs un īpašnieks. Un ja viņš tur svešajā tēlumā redz sapņus par dzimteni, tad tie ir gaiši kā viņa izdoto grāmatu lapas, kas runā par latviešu dabu, darbu un panākumiem.

K. Krūmājs.

SPORTS DARBA VIETĀS

Runājot par sportu, Vācijas darba dzīves vadītājs Dr. Ley's kādā sanāksmē teica: „Viepalga, cik tālu viņš lec — svarīgi, ka viņš lec.” Un tiešām — tā tam arī jābūt. Vācija jau sen izpratusi sporta lielo nozīmi tautas fiziskā spēka un rakstura veidošanā.

Sevišķi svarīgi nodarboties ar sportu ir darba cilvēkam. To izpratusi arī Vācijas darba dzīves vadība, un tādēļ tā dara visu iespējamo, lai par sportu ieinteresētu visplašākās darba cilvēku masas.

Darba cilvēku sporta nodarbes Vācijā vada nacionālsociālistiskā kopība „Prieks dod spēku” (Kraft durch Freude), kas tās sākusi organizēt 1934. g. KdF rīko arī dažādus kursus. Ar tā saucamo „jautro ģimnastiku” nodarbojusi vācu sieviešu lielākā daļa, kas liecina, ka arī pašas strādnieces labi saprot, ko sports tām spēj sniegt. Dažādu sporta kursu sarīkots jau vairāk nekā 10.000. Pēdējos priekškaŗa gados DAF (Vācu Darba Fronte) rīkotajos sportaursos piedalījās 4.290.000 dalībnieku, no tiem 2.420.000 sieviešu. Dalībnieku skaits dažādās sporta organizācijās tai pašā laikā bija pārsniedzis 22 miljonus, no kuriem 6 milj. bija sieviešu. Dažādo uzņēmumu sporta biedrībās vien piedalījās 12,3 milj. personu, to skaitā 2,2 milj. sieviešu.

Vingrošanas un sporta skolotāji Vācijā daudzus gadus bija bez darba, tagad nav vairs neviena fiziskās audzināšanas skolo-

Ziemu sievietes plastikā un dejas mākslā var vingrināties skaidrās, gaišās un higiēniskās telpās.

strādnieku rīcībā bija nodotas: 609 vingrotavas, 260 peldētavas, 48 peldēšanas halles, 42 laivu novietnes, 217 tenisa laukumi, 410 vingrošanas un sporta halles, 1403 sporta laukumi, 142 bumbotavas, 284 šautuves, 9 jāšanas ceļi un 10 skrituļslidu ceļi, kopā ar bijušās Austrijas sporta ierīcēm Vācijā tagad ir 3927 dažādas sporta ierīces. Šie varenie, gandrīz fantastiskie skaitļi skaidri liecina, kā Vācijas vadība rūpējas par darba cilvēku un visas tautas labklājību.

KdF arī vēl citā ziņā dod darba cilvēkiem iespēju nodarboties ar sportu: tā pati ražo dažādus sporta rīkus. Pašu ražotie sporta rīki izmaksā neticami lēti, bet to kvalitāte ir augsta. Tā, piemēram, tenisa rakete maksā RM 12,50, spēles ar piederumiem un zābakiem RM 37,50, skrituļslidas RM 9,50. Šo zemo cenu dēļ katram ir iespējams iegādāties sporta rīkus. Pastāv pat īpašas sacīkstes strādniekiem un darba vietām. Tā ļoti populāra ir t. s. darba vietu sporta diena (Sportappell der Betriebe), kurā pie-

dalās strādnieki no 18—55 gadiem. Jaunie un vecie ar vienādu prieku, sajūsmu un sparūcinās par sava uzņēmuma slavu. Nevienš negrib palikt pasīvs. Galvenais ir laba griba, tādēļ prasības šais sacensībās ir ļoti niecīgas. Tā tāllēkšanā jāveic 2,88 m tālums, medicīnas bumba jāgrūž 6,50 m, bet ilgskriešanā jāiztur 1000 m distance. Vienību sacensībā (8 cilvēki vienībā) ir 3 disciplīnas: 75 m šķēršļu skrējiens, medicīnas bumbas grūšana un 1000 m skrējiens. Šādus rezultātus sasniegt ir katram pa spēkam.

Liecību par KdF darba panākumiem dod darba vietu pavasara skrējiens 1941. gadā, kurā piedalījās 1.618.620 vīriešu un sieviešu. Šis dalībnieku skaits pārsniedz 1940. gada dalībnieku skaitu par 131 proc., bet piedalījušos darba vietu skaitu par 135 proc. Uzņēmumu sporta dienas sarīkojumā piedalījās vēl lielāks dalībnieku skaits — 2,5 milj.

Arī paši uzņēmumi dara visu iespējamo, lai dotu saviem strādniekiem un darbiniekiem iespēju nodarboties ar sportu. Dažiem uzņēmumiem pašiem pieder peldētavas, tenisa laukumi, laivu novietnes ar jachtām, aiŗu laivām un smailītēm. Arvien vairāk nostiprinās uzskats, ka sports sevišķi lielā mērā palīdz nevien uzturēt darba spējas, bet pat palielina tās. Tādēļ arī dažādajām sporta nozarēm cienītāju un dalībnieku skaits kļūst arvien lielāks.

Alfrēds Vinčels.

Vieglas kustības darba pārtraukumā.

Vingrošana pēc darba spēcina ķermeni.

tāja, kam nebūtu darba — KdF tos visus saistījusi darbā pie sevis. 1937. g. KdF rīcībā bija jau 7000 skolotāju un 15.000 skolotāju palīgu uzņēmumos.

Darba cilvēki Vācijā tagad var nodarboties ar visiem sporta veidiem, arī ar tiem, kas agrākajos gados bija pieejami tikai izredzētajiem.

Strādnieku rīcībā nodoti stadioni un citas ierīces. Turklāt arī paši strādnieki uzņēmumos izbūvējuši dažādas sporta ierīces. Priekš kara — 1939. g. 1. aprīlī vācu

Veiciniet uzvaru!

Viņš sapratis, ka arī vecās drēbes, ielāpi, drānu atgriezumi, ik lupatiņa ir mūcīja uzvarai. Tāpēc viņš lepnī ierodas kādā no daudzajām savāktuvēm, lai tur nodotu savu vērpsānai noderīgo izejvielu maisu. Viena nesamais lielāks, otra mazāks, bet visiem vienādi liels prieks par veikto pienākumu. — Viņa zina, ka apģērbs, mētelis, kleita skapī vai lādē ir nevērtīgi, ja tos nevalkā. Tāpēc šī namamāte atlicinājusi brīvu brītiņu, lai vēlreiz pārbaudītu, kas viņai nav vajadzīgs.

Šeit sastopas jauna skolniece un sirma māmuļa. Viņas vienādi labi zina, ka pēc kaļa visi atkal varēs papildināt savu drēbju krājumu, bet pašlaik pirmām kārtām nepieciešams apģērbs cīnītājiem, bruņošanās un lauku strādniekiem. Tāpēc viņu sejās ir gaišais smaids, kad viņām pasniedz ģenerālkomisāra Dr. Drechsler'a pateicības kvitējumu par ziedojumu cīņai pret bolševismu.

Kādā no daudzajām savāktuvēm svārdā iedzīvotāju atsaucību aicinājumam nodot vērpsānai noderīgās izejvielas. Krājas veco drēbju un lupatu kalni, kas drīz vien fabrikās pārvērtīsies jaunos audumos. Un neskaitāmi nezināmi cīnītāji ziemas kaujās jutīs tava ziedojuma siltumu. Tas, kas tev nederēja, nebija vajadzīgs, tur palīdzēs kādam varonim, kas gatavs ziedot visdārgāko. Apzinies, ka galīgās uzvaras nodrošināšanai ir vajadzīgs arī tavs mazais ziedojums!

Atlikušas vēl tikai dažas dienas, tad beigsies vērpsānai noderīgo izejvielu vākšana. Tad atkal varēsīm pārliecināties, vai mūsu tauta arī šoreiz apzinīgi darījusi savu pienākumu, lai veicinātu galīgo uzvaru. Iepriekšējie dati liek cerēt, ka vākšanas gala iznākums būs jo prāvs. Tas nemaz citādi nevar būt, jo visi mēs sirsnīgi vēlamies darīt, ko vien spējam, lai, mierīgajā aizmugurē dzīvodami, palīdzētu vācu un mūsu pašu tautas cīnītājiem frontē. Vākšanas akcijas pēdējās dienas ir tas laiks, kad vēl ikviens var pārbaudīt savas mājas, vai tur kādā kaktā nevāļājas aizmirsti, nevajadzīgi veci drēbju, veļas, audumu, adījumu, piņumu un citi taml. gabali. Uzreiz pal nevar iedomāties, kas viss varētu ietilpt vērpsānai noderīgajās izejvielās, piem., zvejnīku vecie tīkli un saišu gali, veci maiši u. t. t. Vēl ir laiks pārļaut skatu savam dzīvoklim un pieliekamajām telpām, lai atrastu to, kas tur sen aizmirsts paslēpies, kaut arī tas būtu tikai sīkums. No šiem sīkumiem rodas kilogrami, tonnas, tūkstoši tonnu un gala iznākumā — liela, svētīga palīdzība uzvaras nostiprināšanai. Vēl ir laiks! Izmantojiet to! Veiciniet uzvaru!

Trīs brāļi cilpā

Tonnāžas trūkums — lūk, cilpa, Kas šo trīs aprēķinos neietilpa. Tagad tā savelkas arvien ciešāk, Jo torpēdas trāpa tiešāk un tiešāk. („Weltbild“.)

Amerikas kultūra.

Oklahomas viesnīca Amerikas rietumos laimā ir priekšzīmīgākā viesnīca pasaulē. To rāda izvilcums no viesnīcas uzrakstiem, kas izkārti viesu istabās. Tā, piem., „Apmeklētājiem aizliegts izņemt un aiznest ķieģeļus no matracēm.“

„Trīs sitieni pie istabas durvīm nozīmē, ka viesnīcā notikusi slepkavība.“

„Ja istabā lietus list iekšā, lūdz izlietot zem gultas noliktos lietus-sargus.“

„Ceļiniekiem, kas guļ ar nenoautām kājām, jāmaksā sevišķa piemaksa.“

„Ja pie galda trūkst servješu, lūdz noslaucīties galdauta stūros.“

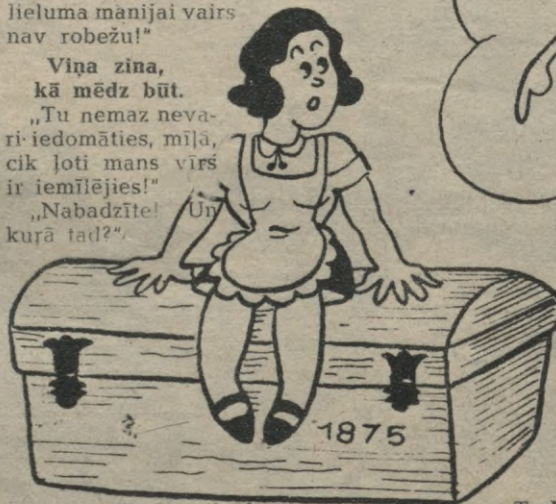
Nesaprotamās sievietes.
 „Dārgā Lienīt, vai jūs gribat kļūt mana sieva?“
 „Vai jūs dosit man pilnu brīvību?“
 „Vienmēr un visur!“
 „Un mani vecāki varēs dzīvot pie mums?“
 „Saprotams, kā nu citādi!“
 „Bet vai atmetīsiet smēķēšanu un laikā nāksit vakariņās?“
 „Noteikti!“
 „Ar tādu mīkstāuli man nevar būt nekā kopēja!“

Lieluma mānija.

Pirmais amerikānis: „Mister Džon, vai tu dzirdēji mūsu Ruzveltiņa jaunāko domu burbuli: Amerika esot pasaules policists, un visas robežas esot arī Amerikas robežas — pat Eiropā un Afrikā!“

Otrs amerikānis: „Visam ir savas robežas arī Amerikā; tikai viņa lieluma mānijai vairs nav robežu!“

Viņa zina, kā mēdz būt.
 „Tu nemaz nevari iedomāties, mīļā, cik ļoti mans vīrs ir iemīlējis!“
 „Nabadzīte! Un kurā tad?“

Traks cilvēks.

Vājprātīgo iestādē ierādušies ekskursanti. Kādā istabā uz gultas sēž kāds slimnieks un sirsnīgi makšķerē mazgājamā bļodā.

„Nu, vai ķeras labi?“ — līdzjūtīgi jautā kāds ekskursants.

„Trakaīs, vai tad bļoda ir zivis?“
 lepni atsauca makšķernieks.

Sākums grūts.

Babāns bēdīgs atnāk pie saviem pudeles draugiem. „Sieva piedraudēja, ka aizies no manis uz vieniem laikiem, ja es neatteikšos no vakaru pavaišanas jūsu sabiedrībā.“

Draugi drūmi klusē. Babāns pabeidz: „Sākumā man viņas būs ļoti žēl...“

SLAISTA DZĪVES GUDRĪBA.

Vajag izvairīties darīt to, kas citiem var par labu nākt.

Vislabāk nedarīt nekā, jo darbs darina darbu, un pasaule nebankrotēs, ja nebūs viss padarīts.

Vai slaists bez darba dzīvo? Tas jau arī kaut kas, ja kādu mūķību izdara; un ja dienu visas mūķības kārtīgi izdarītas, vakarā prāts tad mierīgs un salda dusa. Ja varī šodien noslāstīties, neatliec to uz rītu: diezin vai rīt vaļas iznāk tik daudz.

Divi lieli lielījās — abi ziemu pārcietuši: viens no meža kokus vezdams, otrs, krāsni sargādams. E.

Par Ameriku.

„Amerikā tagad ļaudīm arī slikti klājosies...“
 „Kad tad tur labi klājosies?“
 „Senāk. Kas tur pulka ļaužu par miljonāriem kļuvis!“
 „Pasakas! Propaganda. Amerikāniska reklāma. Nevajag ticēt.“
 „Kā tad jūs to zināt?“
 „Es pats priekš pieciem gadiem biju Amerikā.“
 „Cik ilgi tur sabijāt?“
 „Divi dienas. Ne par miljonāru kļuva, nekā. Pasakas.“

„Kāpēc tikai divi dienas?“
 „Tur viss iet amerikāniski ātri. Gadījās stacijā divi Rīgas Bergbāzāra žīdi. Tie tūlī kliegt, ka es reiz šos, kaulēdamies lietus mēteļa dēļ, nosaucis par bezkaunīgiem žīdiem. Pats Ruzvelts līcis mani tūlī izraidīt. Un man tik zaudējumi cēlās. Ne par miljonāru...“
 „Jā. Bet jūs jau tiem arī atspēlējāties, iztaisījāt zaudējumus!“
 „Es? Nē...“
 „Kā nu ne! Viena miljonāra viņiem tika mazāk!“

NEVILCINIENIS!

Namamāte, paraugies Pūra lādēs, tīnēs, skapjos, Vērigāki paskaties Visos kaktos tumšos, slapjos, Vai tur nav vēl šis un tas, Nu, kā smeijies, — lupatas! Nevilcīnīns, gudrot beidz, Savāktuvē nodot steidz!

Z. C.
 („Scherl“.)

Kā jautā, tā atbild.

Pie Zābacīna ierodas tiesas izpildītājs un jautā:

„Vai pie jums te agrāk nedzīvoja Tennis Kuponiņš?“
 „Dzīvoja gan!“ Zābacīns atbild.

„Vai nezināt, kur tas pārgāja dzīvot?“

„Zinu. Matīsa ielā pie Miltiņa kundzes!“

„Paldies!“

„Pagaidiet! No turienes viņš pārgāja dzīvot Grīziņkalnā, tad Bierīnos, vēlāk aizbrauca uz Doles salu...“

„Un vai tur viņš dzīvo vēl tagad?“

„Nē. No Doles viņš aizbrauca uz Liepāju, tad uz Ventspili!“

„Kā rēdzu, tad viņu sameklēt man neizdosies!“
 „Kāpēc ne! Kopš divām nedēļām viņš atkal dzīvo pie manis!“

Treknas izredzes.

„No kā tu secini, ka būtu izdevīgi viņu precēt? Viņa taču bija ļoti vienkārši gērbusies un bez rotas lietām.“

„Kāda nozīme tagad rotām, bet vai tu neredzēji, ka grāmata, ko viņa turēja rokā, bija vienos tauku plankumos!“

BĒDU BRĀĻA PADOMS.

„Es arī, biedri, zvanīju... Un kā vēl, ķīt vai raz! Bet pats pie sevis manīju, Cik troksnis palīdz maz...“

J. Dr.

